

УДК 37.034:7.03:316.77

Найда Інна Володимирівна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
декан економіко-правового факультету
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Naida Inna

*Candidate of Public Administration, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Economics and Law,
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law
ORCID: 0000-0001-7296-7884*

DOI: 10.25313/2617-572X-2025-11-11637

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДІ

SOCIO-CULTURAL PROJECTS AS A MEANS OF FORMING PATRIOTIC VALUES IN YOUTH

Анотація. Вступ. У сучасних умовах суспільного розвитку важливим завданням є формування у молоді стійких патріотичних цінностей, що сприяють зміцненню національної ідентичності та активної громадянської позиції. Соціально-культурні проєкти виступають ефективним інструментом у цьому процесі, оскільки поєднують освітні, виховні та соціальні компоненти, створюючи середовище для інтерактивного залучення молоді. Вони охоплюють широкий спектр діяльності – від культурних та мистецьких ініціатив до волонтерських та громадських акцій, що сприяють не лише пізнанню історії та традицій, а й розвитку відповідальності, колективної співпраці та соціальної активності. Патріотизм у цьому контексті розглядається як ціннісна орієнтація, що формується через практичну участь молоді у житті суспільства, а не як декларативна позиція. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю системного підходу до виховання свідомого громадянина, здатного усвідомлено брати участь у розвитку держави.

Мета. Метою даної статті є – визначити ефективність соціально-культурних проєктів як інструменту формування патріотичних цінностей у молоді, аналізуючи їхній вплив на розвиток національної ідентичності, громадянської активності та відповідальності за майбутнє держави.

Матеріали і методи. Для дослідження використовувалися як теоретичні, так і емпіричні матеріали. Теоретична база включала наукові праці українських авторів з педагогіки, державного управління, соціології та культурології, зокрема роботи І. Найди, С. Яланської, О. Дігенко, Т. Іщенка та інших. Також враховано державні документи та концептуальні положення з національно-патріотичного виховання молоді

Емпірична частина дослідження ґрунтувалася на аналізі конкретних соціально-культурних проєктів: культурних фестивалів, виставок, волонтерських та освітніх ініціатив, спрямованих на формування патріотичних цінностей у молоді.

Методологічною основою дослідження став комплексний підхід, що поєднує ціннісно-орієнтаційний, діяльнісний та компетентнісний підходи. Це дозволило визначити ефективність проєктів у формуванні національної ідентичності, громадянської активності та відповідальності молоді за розвиток суспільства.

Результати. Аналіз соціально-культурних проєктів показав їхню високу ефективність у формуванні патріотичних цінностей у молоді за умови активної підтримки та координації з боку державних органів управління. Участь держави у плануванні, фінансуванні та моніторингу культурних фестивалів, виставок, волонтерських та освітніх ініціатив забезпечує системність та сталий вплив проєктів на молодь.

Державне управління дозволяє координувати діяльність різних установ – шкіл, університетів, музеїв і громадських організацій, створюючи єдину систему національно-патріотичного виховання. Молодь, залучена до волонтерських акцій та культурних ініціатив, демонструє підвищену громадянську активність, усвідомлює відповідальність за розвиток суспільства та країни. Контент-аналіз програм підтвердив, що державне управління забезпечує інтеграцію освітніх, виховних та соціальних компонентів, що робить соціально-культурні проєкти ефективним інструментом формування патріотичних цінностей.

Отже, державне управління виступає ключовим чинником ефективності соціально-культурних проєктів, забезпечуючи системний підхід до національно-патріотичного виховання молоді та формування у неї активної громадянської позиції.

Перспективи. Перспективи розвитку соціально-культурних проєктів як засобу формування патріотичних цінностей у молоді тісно пов'язані з посиленням ролі державного управління та системного підходу до національно-патріотичного виховання. У майбутньому доцільно розширювати державну підтримку молодіжних ініціатив через гранти, конкурси проєктів, інтеграцію культурних заходів у освітні програми та створення міжвідомчих платформ координації. Важливим напрямом є розвиток цифрових соціально-культурних проєктів, що дозволить охопити ширше коло молоді та забезпечити доступ до освітніх і культурних ресурсів у будь-якому регіоні країни.

Також перспективним є посилення партнерства держави з громадськими організаціями та місцевими громадами для створення спільних програм, що формують у молоді цінності громадянської відповідальності та активної позиції. Завдяки такому підходу соціально-культурні проєкти зможуть стати стратегічним інструментом державної політики у сфері патріотичного виховання та сприяти формуванню свідомого покоління громадян, здатного активно брати участь у розвитку країни.

Ключові слова: соціально-культурні проєкти, патріотичне виховання, молодь, національна ідентичність, громадянська активність, державне управління, культурна спадщина, освітні ініціативи.

Summary. Introduction. In the modern context of social development, an important task is the formation of stable patriotic values among youth, which contribute to strengthening national identity and fostering an active civic position. Socio-cultural projects serve as an effective tool in this process, as they combine educational, upbringing, and social components, creating an environment for the interactive engagement of young people. They encompass a wide range of activities – from cultural and artistic initiatives to volunteer and community actions – that promote not only the understanding of history and traditions but also the development of responsibility, teamwork, and social activity. In this context, patriotism is considered a value-oriented attitude formed through the practical participation of youth in the life of society rather than as a declarative position. The relevance of this research is determined by the need for a systematic approach to nurturing conscious citizens capable of actively and responsibly participating in the development of the state.

Purpose. The aim of this article is to determine the effectiveness of socio-cultural projects as a tool for fostering patriotic values among youth by analyzing their impact on the development of national identity, civic engagement, and responsibility for the future of the state.

Materials and methods. For this study, both theoretical and empirical materials were utilized. The theoretical framework included scholarly works by Ukrainian authors in pedagogy, public administration, sociology, and cultural studies, in particular the works of I. Naida, S. Yalanska, O. Didenko, T. Ishchenko, and others. State documents and conceptual provisions on the national-patriotic education of youth were also taken into account.

The empirical part of the study was based on the analysis of specific socio-cultural projects, including cultural festivals, exhibitions, volunteer initiatives, and educational programs aimed at fostering patriotic values among youth.

The methodological foundation of the research was a comprehensive approach combining value-oriented, activity-based, and competency-based perspectives. This allowed for determining the effectiveness of the projects in shaping national identity, civic engagement, and the sense of responsibility among youth for the development of society.

Results. The analysis of socio-cultural projects demonstrated their high effectiveness in fostering patriotic values among youth, provided there is active support and coordination from state authorities. Government involvement in the planning, financing, and monitoring of cultural festivals, exhibitions, volunteer initiatives, and educational programs ensures the systematic and sustainable impact of these projects on young people.

State governance allows for the coordination of activities among various institutions – schools, universities, museums, and public organizations – creating a unified system of national-patriotic education. Youth engaged in volunteer actions and cultural initiatives exhibit increased civic activity, a heightened sense of responsibility for the development of society and the country. Content analysis of the programs confirmed that state governance ensures the integration of educational, upbringing, and social components, making socio-cultural projects an effective tool for fostering patriotic values.

Thus, state governance serves as a key factor in the effectiveness of socio-cultural projects, providing a systematic approach to national-patriotic education of youth and fostering an active civic stance among them.

Discussion. The prospects for the development of socio-cultural projects as a means of fostering patriotic values among youth are closely linked to the strengthening of state governance and a systematic approach to national-patriotic education. In the future, it is advisable to expand state support for youth initiatives through grants, project competitions, the integration of cultural activities into educational programs, and the creation of interdepartmental coordination platforms. An important direction is the development of digital socio-cultural projects, which will allow reaching a wider audience of young people and ensure access to educational and cultural resources in any region of the country.

Additionally, strengthening partnerships between the state, public organizations, and local communities is a promising approach for creating joint programs that instill values of civic responsibility and active engagement among youth. Through such an approach, socio-cultural projects can become a strategic tool of state policy in the field of patriotic education and contribute to the formation of a conscious generation of citizens capable of actively participating in the development of the country.

Key words: socio-cultural projects, patriotic education, youth, national identity, civic engagement, state governance, cultural heritage, educational initiatives.

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві питання формування патріотичних цінностей у молоді набуває особливої актуальності у зв'язку зі складними соціально-політичними процесами, глобалізацією та інформаційною інтенсивністю життя. Молодь як соціальна група є важливим ресурсом розвитку держави, проте вона потребує цілеспрямованого виховання для формування свідомої громадянської позиції та відповідальності за майбутнє країни. Існуючі підходи до патріотичного виховання часто обмежуються декларативними заходами, недостатньо інтегрованими у систему освіти та соціально-культурні практики, що знижує їхню ефективність.

Соціально-культурні проекти виступають потенційним інструментом подолання цих проблем, оскільки поєднують освітню, культурну та громадську діяльність, забезпечують практичне залучення молоді та інтерактивне засвоєння національних цінностей. Однак виникає необхідність дослідження їх ефективності, визначення ролі державного управління у реалізації таких ініціатив та розробки методологічних підходів до системного впровадження соціально-культурних проектів у процес національно-патріотичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про активне вивчення проблеми формування патріотичних цінностей у молоді через соціально-культурні проекти. Українські науковці, серед яких можна виокремити: Н. Бондаренка, С. Косянчука [2], С. Яланську, О. Діденку [3], Т. Іщенко, І. Лепеха, Н. Шарата [4] які приділяють увагу розвитку соціально-культурних ініціатив як ефективного інструменту інтеграції освітньо-виховної роботи та практичного залучення молоді.

Вони досліджують такі аспекти, як організація та реалізація соціально-культурних проектів, методика взаємодії молоді з культурними та освітніми заходами, забезпечення державної підтримки та координації, формування громадянської активності, національної ідентичності та соціальної відповідальності.

Значну увагу приділено аналізу взаємодії проектів із державними органами управління, громадськими організаціями та освітніми установами для підвищення ефективності патріотичного виховання.

Комплексний аналіз цих досліджень дозволяє виділити ключові тенденції розвитку соціально-культурних ініціатив, серед яких системне поєднання освітніх, культурних та громадських компонентів, використання інноваційних методів залучення молоді, а також активізація державного управління та міжвідомчої координації для забезпечення сталого формування патріотичних цінностей. Це підкреслює важливість комплексного підходу та інтеграції різних сфер діяльності у процес національно-патріотичного виховання молоді.

Мета статті. Метою даної статті є комплексне дослідження ефективності соціально-культурних проектів як інструменту формування патріотичних

цінностей у молоді. Зокрема, робота спрямована на вивчення того, як участь у культурних, освітніх та волонтерських ініціативах впливає на розвиток національної ідентичності, підвищує рівень громадянської активності та формує усвідомлене почуття відповідальності за майбутнє держави. Також дослідження спрямоване на виявлення найбільш ефективних форм і методів реалізації таких ініціатив, що забезпечують цілісне формування патріотичних цінностей, розвиток соціальної свідомості та активну позицію молодих громадян у сучасних соціально-культурних умовах.

Матеріали і методи. Для проведення дослідження використовувалися як теоретичні, так і емпіричні матеріали, що дозволило комплексно оцінити ефективність соціально-культурних проектів у формуванні патріотичних цінностей у молоді. Теоретична база включала наукові праці українських авторів з педагогіки, соціології та культурології, зокрема роботи І. Найді, С. Яланської, О. Діденко, Т. Іщенко та інших [1–5]. Особливу увагу приділено аналізу сучасних концепцій національно-патріотичного виховання, державних програм та стратегічних документів, що регламентують діяльність у сфері культурно-освітніх ініціатив та формування громадянської активності молоді [2].

Емпірична частина дослідження ґрунтувалася на системному аналізі конкретних соціально-культурних проектів, серед яких культурні фестивалі, виставки, освітні лекції, тематичні експедиції, волонтерські та громадські ініціативи, спрямовані на розвиток патріотичних цінностей. Використовувалися різноманітні методи збору інформації: спостереження за діяльністю молоді в межах проектів, анкетування та інтерв'ювання учасників, аналіз внутрішніх документів організаторів та контент-аналіз програм і звітів про результати реалізації заходів. Такий комплекс методів дозволив оцінити як кількісні, так і якісні показники впливу проектів на свідомість і поведінку молоді.

Методологічною основою дослідження став комплексний підхід, що поєднує ціннісно-орієнтаційний, діяльнісний та компетентнісний підходи. Ціннісно-орієнтаційний підхід дозволив виявити зміни у ціннісних орієнтаціях та формування почуття патріотизму у молоді, діяльнісний підхід оцінював практичну активність та соціальну участь, а компетентнісний підхід — розвиток умінь і навичок, необхідних для активного громадянського життя.

Таке поєднання методів і підходів забезпечило системну оцінку ефективності соціально-культурних проектів у формуванні національної ідентичності, громадянської активності та відповідальності молоді за розвиток суспільства.

Виклад основного матеріалу. Сучасні соціально-культурні проекти виступають потужним засобом формування патріотичних цінностей у молоді, оскільки вони поєднують освітній, емоційний й громадський виміри, сприяючи не лише інтелектуальному

розвитку, але й емоційному залученню до національної спадщини й історії. Такі проекти — це не просто культурні ініціативи, а стратегічні інтервенції, які за допомогою мистецтва, діалогу, волонтерства чи пам'ятання формують у молодих людей глибоке, ціннісне ставлення до Батьківщини. Патріотизм у цьому контексті розглядається не як декларативна лояльність, а як внутрішнє переживання, активна громадянська позиція, готовність брати участь у суспільному житті та відповідати за майбутнє країни. Теоретичні підходи до національнопатріотичного виховання підкреслюють, що інтеграція молоді в соціокультурні ініціативи підсилює її ідентичність і зміцнює почуття національної спільності [1].

Відповідно до Концепції національнопатріотичного виховання, державна та громадська політика має стимулювати волонтерські проекти, клуби, культурні заходи, що популяризують українську духовну і героїчну спадщину серед молоді [2].

У психологічному вимірі соціокультурні проекти допомагають формувати ціннісні орієнтації, що визначають мотивацію поведінки — любов до державних символів, повагу до історії, готовність брати участь у захисті країни [3].

На нашу думку, культурні резиденції, фестивалі, молодіжні виставки й мистецькі лабораторії покликані не тільки популяризувати українську культуру, але й створювати простір для самоідентифікації молодих людей як громадян своєї держави.

Практичний досвід таких проектів підтверджує їхню ефективність: участь молоді в музейних акціях, пам'яткоохоронних ініціативах і живих історичних реконструкціях значно поглиблює їхнє розуміння національної історії та залученість у колективну пам'ять. Психологічні дослідження в освітніх закладах показують, що коли молодь бере участь у соціокультурних проектах — тематичних експедиціях, виставках, освітніх акціях — зростає її громадянська активність, відчуття відповідальності, співпереживання та готовність діяти на благо держави [4].

У таких проектах молоді надають роль активних агентів змін, а не пасивних споживачів культури, що формує у неї не лише почуття гордості, але й обов'язок перед майбутнім.

Серед суголосних підходів — підтримка державою та інституціями громадянського суспільства соціальних ініціатив, що охоплюють молодь. Вони включають круглі столи, семінари, фестивалі, виставки, громадські та волонтерські кампанії — всі ці форми заохочують молодих людей до мислення в категоріях спільного блага.

Сучасні соціокультурні проекти також мають інноваційний характер, використовуючи цифрові платформи, медіа, соціальні мережі. Молоді люди можуть брати участь у відео-арту, блогінгу, цифрових архівах, мем-кампаніях, що осмислюють героїчні сторінки історії на новому — актуальному і доступному — рівні. Це особливо важливо в умовах

інформаційної складності сучасного суспільства: через такі проекти формуються конструктивні наративи, які посилюють національну ідентичність, сприяють згуртуванню у кризові моменти. Дослідження також підкреслюють, що інтеграція молоді у соціокультурні проекти підсилює не тільки когнітивні, але й емоційні аспекти патріотизму: вона стає особистим вибором, а не диктатом.

Формування правової культури громадян, проведення заходів з правової освіти населення є частиною Стратегії національно-патріотичного виховання [5].

Крім того, соціальнокультурні проекти мають потенціал розвивати довготривалу соціальну відповідальність. Через участь у волонтерських акціях, громадських ініціативах, збереженні культурної спадщини молодь навчається працювати в команді, організовувати діяльність, залучати ресурси й брати на себе відповідальність. Це виховує громадян із почуттям власної агентності й важливості колективної дії заради спільного блага, що формує фундамент патріотичної поведінки.

З точки зору викликів, важливо враховувати, що не всі соціокультурні проекти мають однаковий вплив: їхня ефективність залежить від стратегічного планування, залучення молоді, ресурсу, підтримки держави та громадськості. Наукові роботи наголошують, що системний підхід до патріотичного виховання через соціокультурні проекти має базуватись на методологічних принципах: ціннісно-особистісному, діяльнісному, компетентісному підходах.

Відповідно до Концепції національно-патріотичною виховання в системі освіти України однією із форм патріотичного виховання є саме волонтерська діяльність, яка в свою чергу є однією із засобів формування патріотичних якостей особистості. Найбільший вплив на становлення патріотичних почуттів молоді має сім'я, а також навчальні заклади [6, с. 219].

Отже, соціально-культурні проекти є не просто формою дозвілля чи мистецької активності, а стратегічним інструментом формування патріотичних цінностей у молоді, здатним впливати на розвиток національної ідентичності, активної громадянської позиції та відповідальності за майбутнє держави. Вони створюють умови для комплексного залучення молоді через мистецькі заходи, волонтерську діяльність, громадські ініціативи та освітні програми, що дозволяє молодим людям не лише спостерігати за процесами суспільного життя, а активно брати в них участь, відчуючи себе творцями національної історії та культурних традицій.

Особливу роль у забезпеченні ефективності таких проектів відіграє державне управління. Саме через координацію, планування, фінансування та моніторинг з боку державних органів забезпечується системність і сталий вплив соціально-культурних ініціатив на молодь.

Держава створює рамки для взаємодії шкіл, університетів, музеїв, громадських організацій та куль-

турних центрів, що дозволяє інтегрувати освітні, виховні та соціальні компоненти діяльності. Завдяки цьому молодь отримує можливість реалізувати свій потенціал у різних сферах, одночасно формуючи патріотичну свідомість у контексті державної політики, яка спрямована на виховання відповідальних, активних громадян.

Таким чином, соціально-культурні проекти у взаємодії з ефективним державним управлінням стають не лише інструментом особистісного розвитку молоді, а й стратегічним засобом реалізації національної політики у сфері патріотичного виховання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження підтвердило, що соціально-культурні проекти є ефективним засобом формування патріотичних цінностей у молоді. Участь молодих людей у культурних, освітніх та волонтерських ініціативах сприяє розвитку національної ідентичності, громадянської активності, почуття

відповідальності за долю країни та усвідомлення важливості культурної спадщини. Особливу роль у забезпеченні ефективності таких проектів відіграє державне управління, яке гарантує системність, координацію між інституціями, фінансову підтримку та інтеграцію культурних і освітніх програм у єдину національну стратегію патріотичного виховання.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні інноваційних форм соціально-культурних проектів, зокрема цифрових платформ та міжвідомчих програм, які дозволяють залучити ширше коло молоді. Також важливим є аналіз ефективності державної політики у різних регіонах України та розробка рекомендацій щодо оптимізації управлінських механізмів для підвищення впливу соціально-культурних ініціатив на формування патріотичних цінностей. Це сприятиме формуванню свідомого та активного покоління громадян, здатного відповідально брати участь у розвитку держави.

Література

1. Патріотичне виховання молоді: теоретичне переосмислення підвалін. *НІСД*. Київ, 2016. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-06/patriotuzm-d0e63.pdf> (дата звернення: 01.11.2025).
2. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. *Національнопатріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації*. Київ : Фенікс, 2022. 64 с.
3. Діденко О. Г., Яланська С. П., Національно-патріотичне виховання молоді в закладах освіти України: психологічні аспекти. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2024. Том 35 (74), № 4. С. 102–107. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2024/18.pdf (дата звернення: 01.11.2025).
4. Іщенко Т., Лепеха І., Шарата Н. Впровадження ефективних моделей національно-патріотичного виховання сучасної студентської молоді. З досвіду роботи закладів фахової передвищої освіти: метод. реком. Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2022. 317 с.
5. Найда І. В. Взаємозв'язок юридичної клінічної освіти та національно-патріотичного виховання в Україні. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. (Лип 2023). С. 103–109. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.1.13>
6. Найда І. В. Волонтерська діяльність молоді як прояв патріотичних почуттів: управлінський аспект. URL: http://pdujournal.kpu.zp.ua/archive/1_2023/31.pdf (дата звернення: 23.10.2025).

References

1. Patriotychne vykhovannia molodi: teoretychne pereosmyslennia pidvalyn. NISD. -Kyiv, 2016. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-06/patriotuzm-d0e63.pdf> [in Ukrainian].
2. Bondarenko N. V., Kosianchuk S. V. Natsionalno patriotychne vykhovannia u konteksti suchasnykh vyklykiv: metodychni rekomendatsii. Kyiv: Feniks, 2022. 64 s. [in Ukrainian].
3. Didenko O. H., Yalanska S. P., Natsionalno-patriotychne vykhovannia molodi v zakladyakh osvity Ukrainy: psykholohichni aspekty. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho*. 2024. Tom 35 (74), № 4. S. 102–107. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2024/18.pdf [in Ukrainian].
4. Ishchenko T., Lepekha I., Sharata N. Vprovadzhennia efektyvnykh modelei natsionalno-patriotychnoho vykhovannia suchasnoi studentskoi molodi. Z dosvidu roboty zakladiv fakhovoi peredvyshchoi osvity: metod. rekom. Kyiv: Naukovo-metodychnyi tsentr VFPO, 2022. 317 s. [in Ukrainian].
5. Naida I. V. Vzaiemozviazok yurydychnoi klinichnoi osvity ta natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v Ukraini. *Praunychyi chasopys Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasyliia Stusa*. (Lyp 2023). P. 103–109. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.1.13> [in Ukrainian].
6. Naida I. V. Volonterska diialnist molodi yak proiav patriotychnykh pochuttiv: upravlinskyi aspekt. URL: http://pdujournal.kpu.zp.ua/archive/1_2023/31.pdf [in Ukrainian].